

Роман Вархол

К Е Р М Е III

Роман Вархол

КЕРМЕШ

Вибрані поезії про Лемківщину

Львів
СПОЛОМ
2014

**ББК 84.5УКР
В 18**

Історія та духовна культура мешканців Низького Бескиду оживають на сторінках книги члена Національної Спілки письменників України, лауреата кількох літературних премій, серце якого належить Лемківщині.

Художнє оформлення – Марія Янко

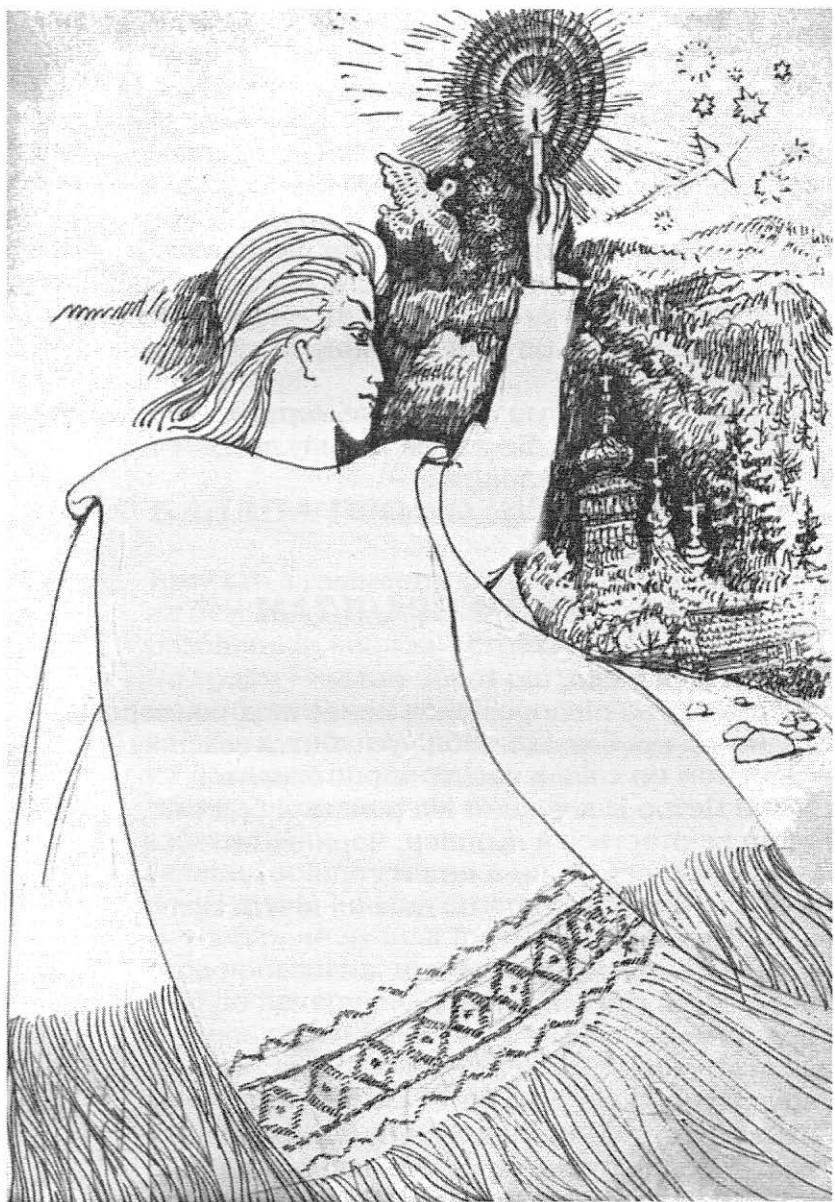
**Автор і видавець складають слова
найщирішої подяки
голові Львівської обласної організації Всеукраїнського
товариства «Лемківщина»
Степанові Григоровичу Майковичу,
який посприяв виходу книги у світ.**

© Вархол Р. С., 2014

© Янко М., 2014

© В-во “Сполом”, 2014

ISBN 978-966-665-988-3

ВІВТАР БЕСКИДІВ

Я, можливо, останній поет лемків.
Та поки кане цей народ в безгоміння,
оспівати хочу віків його сиве каміння,
тихим словом згадати могили предків.

Сонячні дні для горян давно промайнули,
і у душі гніздо звила собі пустка.
Час від часу у сни приходить минуле
(іхнє минуле онукам потрібне як шустка).

Ах, онуки, онуки... Ви ж не мертві, збудіться.
Розшукайте в Бескидах могилу діда.
Серцем їй поклоніться –
дідів дух вам таке повіда!..

МОЇМ ПРАДІДАМ

До вас так далеко, що голос і птах
замерзають на півдорозі (хоч немає жодних морозів).
І водночас так близько, ніби чуєш биття власного серця.
Тільки чом по слідах ваших марно ходить
святий Петро із ключами від райської брами?
Марно вештається й луципер, чорний, як сажа і ніч?
Одне знаю твердо: ви й по сьогодні
у небуття безодні спите на долівці вічності,
накриті товщею літ.
І ніщо вам красиві мої слова.
І ніщо вам баский лет життя.
І цей атомний світ.
Все ж хочу про вас розказати
окрушину правди хоча б.
...Ось ви поїхали на Мадярщину жниувувати.
Палюче сонце пусті* хрестить ваші обличчя.
А втому валить з ніг. Та ви умієте випростатись

* Степ в Угорщині.

під чужим небом. І повертаєтесь додому
з піснями, хлібом і вином.
...У Гершка або Пінкаса
ви пропиваєте вітцівський ґрунт.
А потім присягаєте у церкві, що пити до смерті не будете.
Але зоря веде до Рима корчми вперто; лиш наливаєте
не у келишок (бо ж присяга), а на ложку...
Ой, плине час!.. Вже ровесники – трьохсотлітні ворони –
забули давно про вас. І пливуть у туман.
Та в руці моїй – вами запалена свічка життя.
Я повинен її донести до мети –
хай стонадцять вітрів
завивають на перевалі!

БАЛАДА ПРО РОЗБІЙНИКІВ

Тому сто з гаком літ
на Лемківщині в гірських лісах
розбійників кишіло – страх!
По гриби і малину
люди боялись ходити,
хоч ні гадюки, ні сіроманця, ні дика
не лякалися зроду-віку.
Нападали на села оті лиходії;
забирали
таляри і золоті у багатого,
козу і курку – в убогого.
Їх совість не мучила (певне, брилою
була привалена, що то закриває
вхід до печери).
А якось серед ночі
до престарої бабиної тітки завітали;
та самотою мешкала над потічком.
Усе багатство – куферок із лахами
на горищі...
Наслухавшись про грабунки,
до куферка приладнала мотузку,
а другий кінець прив'язувала

на ніч до своєї ноги.
Тож миттю збудилась
і стала гукати:
"Андрію! Грисю! Ваню!
Михале! Петре! Семане! -
і ще багато назвала імен. -
Вставайте, бо гості маме!.."
...аж дудніла земля –
доброкради з горища стрибали, втікали...
Цю історію баба мені розказали.

ТЕСТАМЕНТ

Мав Николай дев'ятнадцять літ.
Одного разу він голився, ненароком порізався бритвою
і від зараження помер.
А що був жонатий, то залишив
прибиту горем дружину і в колисці Андрійка.
...Ось уже Андрійкові п'ять років. Росте,
як горох при дорозі. На обійсті стрико розгаздувався
(оце міняє кички на хаті). Споглядає на
стрикову роботу хлопець, і такий жаль стискає серце:
няня нема, а доброго слова почути нізвідки...
Аж тут упала з даху паперова трубка,
стяжкою перев'язана. Підняв її малий спритно
і за пазуху непомітно заховав. А тоді побіг
на другий кінець села до тети Ванатки.
Заплакала тета на радощах: „Є пан-Біг на небі, дітино.
Ta в тім папері – твоє житя!..”
(...а то був тестамент, який говорив, що хата
після смерті Николая має належати синові).
...Виріс Андрій.
Потім виросли його діти.
А той тестамент
обернувся у свічку часу
і досі світить.

АНМОНИЧ

I

Сховалось сонце за сиві буки.
Зіперся вечір, мов дід, на костур.
Зірками сходять гірські легенди
і хлопця кличуть до себе в гості.

А ніч по-змовницьки усміхнеться –
чудні картини душа малює:
крізь хащі їдуть вози купецькі,
поважний ґазда в корчмі ночує.

Сто справ обсіли за день ґаздиню,
а муж у двері уже гамселить...
Шугайська пісня із гір долине
і в узголів'ї сто mrій постелить.

У водах тихих заснули риби.
Та заворожено стежать очі:
розквітнув місяць тюльпаном срібним
і пелюстками папір лоскоче.

II

Ранок красний, як лемко
у солом'янім капелюсі,
що задивився на жіночий фацелик*.
...Як ітимеш назустріч судьбі-завірюсі,
заспівай щось веселе.
Заспівай, бо овес у дзвіночках
так ніжно замрівсь.
Бо так світло у світі, немовби синочка
колише Діва Марія.

* Хустина (діал).

...Заспівав. Горить серце, мов порох.
Кряче ворон на батьківській хаті.
„Не плач, дівчатко, вернуся скоро”, –
сказав вільсі кирпатій.

III

...А вже ангел виряджає
у країну невідому
корабель гіркий одчаю
(капітаном смерть на ньому).

Схлипує крилата скрипка,
тужать звуки похоронні.
З горя сивіють навіки
сині гори безборонні.

Як він вмів тебе кохати,
малиновий світе лемків!..
Усміхалися Карпати,
і було на серці легко.

У думках не раз із міста
мчав кудись, немов дитина.
...Винуватий погляд пісні.
Чорна ніч, немов хустина.

Відспівалось... Виряджають...
Як щемить мотив дороги!..
І, мов корабель одчаю,
пливе олень струнконогий.

IV

У спадок залишив не просто пісню –
на дереві життя
цілющих ягід кетяг,
що тануть на устах.

Потоки завороженого світла
гойдають зелену колиску.
Щасливо усміхається вві сні
папороті цвіт.

Старий язичник лис
побожно кланяється чотирьом сторонам світу.
Лисенята на мить
обертаються у світлячків...

Князю білих хорватів,
з золотої імли
на простори хрещаті,
заклинаю, прилинь.

В срібляному шоломі,
на баскому коні –
крізь віків буреломи
в барвінкові пісні.

Звів я терем для тебе
з візерунками снів,
синню чистого неба
в ньому вікна засклив.

Іздаля вабить очі
дивовижна різьба.
Угорі стяг тріпоче
братом сонячних барв.

Походжає сторожа.
Пролітає сова.
Чари кидає рожа –
крутиться голова.

Знов не можу я спати:
вірш розkvітнув, як без...

Князю білих хорватів,
викликаю тебе.

...кінні і піші,
чия доля – листок на воді,
оживуть в моїх віршах
прадіди молоді.

І довіку такими
позостануть вони,
як поезії килим
витчути зоряні сни.

Втомуились сиві жорна
молоти збіжжя літ...
Пішла сусідка Чорна
у другий, крацій світ.
Лишила болі й біди.
Але чи бачить сни,
зелені, як Бескиди
розвітлої весни?
Чи й там слізяться очі,
утома валить з ніг
й не видно з царства ночі
у рай шляхів-доріг?..
Бескидів бог подівся –
і так мені болить...
Мовчить земля подільська.
Сусідка Чорна спить.

Коли сутеніє
і я сам у кімнаті,
уява малює,
наче приходять до мене
прадіди з гір.
Знімають
кудлаті, як Бескиди, шапки
і порослі мохом чугані.
"Як же довго
ішли ми до тебе, правнучку..." –
озивається перший.
"Почастуй нас розмовою..." –
просить другий.
А далі всідаються на долівці
і сопілки прикладають до уст.
...Паленю від сорому,
що не знаю
навіть їхніх пісень.
Помічають це, і жаль їм стає мене.
Непомітно виходять
з кімнати у ніч.
Кудлаті, як Бескиди, шапки
і порослі мохом чугані
залишають на згадку.
...Тихо-тихо заспівую:
"З-поза горы місяц зышов,
а з-за воріт шугай вышов..."

Я знаю: сплять в землі
із вами ваші тайни.
І коні із полів
не вернуться у стайні.

Не виженуть корів
на луки пастушки...
Чийсь гріх – твердий горіх –
вкотився у віки.

Розколе хто його,
щоб зранитись об суть?
В імлу віків кого
Бескиди понесуть?

Туман поганського закляття
їдкий і сивий, наче дим...
Лице Никифора – розп'яття
під небом осені рудим.

Не перейти журбу безкраю
(не сходить сонце, хоч умри).
Дощі у слози обертають
вітри студеної пори.

Не чути співу веретена,
крізь тищу тиша витіка.
Собі витісую ніч темну
стареча висохла рука.

За море відлітають бусли,
у грудях кашель знов не спить.
Неначе яворові гуслі,
роздбите серце... Доле, цить.

Про хліб, що випікали з березового квіту
за панщини лихой, розказує старий

(...йому розповідала це баба чи прабаба).
Минуле перед нами встає, мов дух живий.

Шумлять на вітрі липи в селі непозабутім,
стіною закривають сиваве пасмо гір.
Забавою в читальні дзвенять роки далекі,
дарма що сили тануть і затуманивсь зір.

...Ще згадує про школу, плебанію і церкву,
про нафтові копальні і труд ручний тяжкий.
Здається, ніби поруч летить стрілою серна
із хащів у віки.

На лісничівці щось страшило.

...Добряче находившись уденъ за дичиною,
пішли пани до покою спати,
а Джуган – на кухню.

Аж опівночі

почало щось посуд переносити:
з кухні – до покою, з покою – до кухні.

Вхопило щітку і до Джугана – бух!

Послали за ксьондзом, а воно ухопило вила
і ними гостя зустріло.

...Та якось проходив через ліс мандрівець,
і Джуган йому на страха пожалівся.

Той чоловік попросив у панів пляшку горівки
і двіста ринських. А далі розтяв шустку
на чотири рівні частини і запхав у кожен кут
лісничівки. Скінчивши, всміхнувся:

«Як хтось зробив, так я відробив».

...І відтоді на лісничівці був спокій.

Хочете – вірте, а хочете – ні,
але дід мій Андрій
неабияким силачем був.

...Сивоголові переселенці розповідали,
що у війну австрійську
тягнув гармату замість коней;
поранених жовнірів, як пір'їну,
виносив на руках із поля бою.

...У Піттсбургу до кнайпи,
де шахтарі пригублювали пиво,
зайшов велетень чех:
"Хлопці, кто хце се пасовац*?.." –
і виклав доларами стіл...

"Іди, Андрію, ти в нас найсильніший", –
колеги просята (їм хіба відмовиш?).

І почалося!.. Чоловік-гора
одірвав діда від підлоги,
але повалити не зміг.

Тільки кружляв і кружляв
з ним по кнайпі, аж дідові це надокучило.
Розсердившись,
обняв він велета руками, мов запізо:
той аж завив
(...двоє зламаних ребер – і до шпиталю).
Не винен був дід, що такі мав обійми.
На долари ж навіть не глянув...
Хочете – вірте, а хочете – ні.

...З Дебречини ішов він.
За плечима був край онгарський,
перед очима – Карпати-гори.
Ta в якомусь селі

*Хлопці, хто хоче боротися?

перейшла чорна кура дорогу...
Зла на неї не мав.
Ногою тупнув
і так заспівав:
"Идий, идий,
чорная куро, додому.
Не заваджай, не заваджай
по дорозі никому!"
...Ходу пришвидшив
(курява квітувала).
Чорна кура
услід йому
крилом помахала.

Адам був лісничим.
Одного разу він забрів у такі хащі,
де ще не ступала нога людська.
Забрів – а капелюх йому сторч:
на трухлявому пні лежала змія,
заросла мохом, як сам пень.
...Побачила живу душу і звела голову
(казав Адам, що таку величезну, як відро).
Посичала, посичала на здерев'янілого гостя
і знову лягla.
Тут ноги самі понесли Адама з лісу.
...Про пригоду свою
він і малому, і старому розказував.
У володіння змії
ні кому ходити не радив.

ПІДМАЙСТРОМ У АНТОНИЧА

I

звучать зелені веретена
на лагідних левадах літа
оса освітлювачем сцени
вмикає сонячове світло

бал баронес у барі барв
блукальець з мақу булавою
віршує вірші наче бард
будяк римує з кропивою

джміль-дідуган священнодіє
над попухом листатим
палітра поля половіє
жаль жито жати

II

Мерехтять пісенні чари
в оксамитовому трунку,
що настоює ночами
чарівниця поцілунку.

Плаває золотоморем
корабель, смарагдів повен.
Капітан з орлиним зором
сумніви зміта, мов повінь.

Мить – і хвилями Дунаю
лине серце навіжене:
поспішаю я, бо знаю,
що чекаєш ти на мене.

ІІІ

солодкі сни лимонних лімузинів
закінчились і за кермо сіда
роздялане осіннє хмаровиння
шалена починається їзда

на віражі падіння яблук звичне
завали слив затори гарбузів
є щось таке трагічно потойбічне
в сирені вітру зливі голосів

несамовитих їддю знаменитих
уколах ос яким безумства крос
дивитися робити вдих і видих
повіривши що Богом є гіпноз

...І повертається Антонич
в село під небом синім-синім,
де поцілунок сонця тоне
в очах здивованих ґаздині.

Питає клена: "Як ся мате?"
Хлоп'ятком тулиТЬся до липи.
Джмелінє плем'я волохате
його вітає, брата ніби.

Зоря підпалює храм серця,
метелик крильцями тріпоче...
Душа не плаче, а сміється,
бо над усе на світі хоче

сто барв хмільної дивовижі,
сто струн хрещатого натхнення
в отецькій поселити хижі,
розвіяти задуму нені.

Посватаєши безсонну ніч,
я спогад в гості запросив:
казки розказує чудні
і курить файку дід Василь.

Укутує химерний дим
і піч, і зорі у вікні...
Мов у тумані, заблудив
старий годинник на стіні.

ПОСВЯЧЕННЯ ТАЛЕРГОФСЬКОГО ХРЕСТА . ФОТО

Записано на небесах:
"Ніхто за вас хреста не двигне".
...Сльоза русинська, як роса,
на крижаному вітрі стигне.

Одвіку зблиски блискавиць
батожать цю стражденну землю.
Задума не зіходить з лиць.
Уста шепочуть: "Все приємлю..."

...Хто знає, скільки ще молінь
послати Господу потрібно,
щоб не ступала чорна тінь
в сліди майбутніх поколінь,
а доля – усміхалась срібно?

Гори в короні сонця –
Божий чудовий дар.
...Десь тут була церковця:
і образи, й вівтар.

Пісня і праця поряд
свій вікували вік...
Бджоли молитву творять.
...А чоловік?

До смерті поневірявся.
Вигнаний із землі
батьківської, поклявся
воскреснути у бджолі.

* * *

Вже завтра буде пізно,
а нині ще є час,
і сивий перевізник
до звізд чекає нас.

Чуганя із туману,
із моху борода...
Душі довічну рану
за золото не продасть.

Махає нам рукою,
немов дітей, гука,
слізовою прогіркою
частуючи рукав.

...О, не суди нас строго,
подвижнику святий:
наставив місяць роги,
і страх повзе, як змій;

наказує збирати
нікчемні камінці...
Натхни серця діяти,
узяті на приціл.

СПІВАЙ МЕНІ ПРО ДУНАЙ

I

Співай мені про Дунай...
...десь за дрімучим лісом
терпка його задума
текла із пісні в пісню.

Заграй мені на гуслях
про край гірський, зелений.
Там душі предків досі
у молитвах щоденних.

А правнуки у світі
широкім гараздують;
їм інше сонце світить,
чужих богів шанують.

...Нехай собі, як знають,
хвалу життю складають.
А ти – про тихий Дунай
співай мені, чаклунко:
хай слів тих ворожба
в меду мене купа.

II

Не спав до ранку, думав
про праотецький світ...
Пісенний тихий Дунай
лишив на серці слід.

Виходила на берег
босорка із води.
Шукала княжий терем...
Розтанула, як дим.

Ішли в поля селяни,
на вівсяні горби,
і Бога прославляли
їх коси і серпи.

А на обійсті – куни
вели куриний лік.
В лісах лунали луни
й підстрибував потік.

Стойть в очах задума:
читаю віщий слід...
У серці – тихий Дунай
і праотецький світ.

В тій зачарованій країні
густі ліси, співучі ріки.
Узори ночі темно-сині
хвилюють звіра й чоловіка.

Полями бродять коней тіні,
заснув метелик сонцеокий...
Є тількитиша на картині.
Гармонія. I лад. I спокій.

...А зацвіте неждано кров'ю
чийогось серця буйний кратер –
його оберне в кущ любов'ю
своєю добрий Пантократор.

В тій зачарованій країні
легенд посіяно без ліку...
Шовечір вільхи і ліщини
ждуть в гості явора-музику.

БАЛАДА ПРО ЧУДОВИСЬКО

Полювали пани у лісі.
Аж з гущавини вийшло чудовисько.
Так полум'я било з пащі,
що мало ті не осліпли.
Налякалися й миттю примчали до Дуклі.
...А тим часом Радко з Завадки
перекинув фузею через плече – і в ліс.
Довго блукав хащами. Раптом
зашуміли дерева. Тріснув
столітній бук. Збліснули кігті страшні
перед очима.
Ta не розгубився старий:
вистрелив раз... і удруге... й утретє.
Впало чудовисько.
...Два морги найкращого поля
записав Радкові пан.

Залишивши у тумані
сто світів позаду себе,
прадід в зоряній чугані
уночі зіходить з неба.

Так душа побачить хоче
рідний край, нащадків лиця!..
Тільки вітер траву топче.
В Бозі спочива дзвіниця.

Де живе тепер та ворожка,
що вже сто літ,
як пропав на землі її слід?
У якому підземному світі

творить далі свою ворожбу?
Які зорі їй світять?
Які звірі їй служать?
Які карти читають
людську судьбу?..

...Кину в криницю часу
камінь , й заграє дно
(наче корчма весела,
враз загуде воно).
Хтось вдарить об землю лихом
і затанцює пунко,
а Гершко налиє знов...
Темне вино токайське
і рідна гірка палюнка
розігріють у жилах
не одну захолому кров.

Сива, як світ, ворожка
викладе карти моторно
(першими прийдуть до неї
ті, що пропили свій ґрунт).
Що вона скаже їм нині,
знає лише кіт її чорний,
що в предковічній хижі
по вінця у смерку загруз.

ЗЕЛЬМАН

I

...Але що той Зельман хоче? –
срібло-злoto в скрині має,
а без викупу до церкви
люд хрещений не пускає.

Посміхається медвяно,
мов горілку розливає

у корчмі... Коли ж нарешті
голос дзвона залунає?...

II

Швидко хлопці і дівчата
гріш потрібний назбириали
і за мить з весняним вітром
хвалу Богові співали.

Попливло довкола храму
коло радості барвисте.
Зацвіло обличчя кожне,
наче сонце променисте.

Мов оживає тайна гір,
як три гудаки грають дзвінко.
Кружляє птахом поговір,
і молодиця плаче гірко.

Танцює чардаш все навколо,
і мед іскриться в чарах,
аж доки місяць-капелюх
ніч не посіє в хмарах.

МОТИВ

А ти віднині,
як вітер, вільний
(...у цій долині –
мов гість весільний).
Флоляру маєш.
Фузею маєш.
Але не граєш,
ні не стріляєш

до вовка й дика...
Лиш без'язика
ніч коло тебе
рве чорні стебла.

...Свою флояру
закинь за хмару.
Свою фузею
дай до музею.

Гоїли в горах роси
хлоп'ячу мрію босу...
На небі прадід косить
і згадує Пітросу.

Роботу пильну має
в Едемі пана Бога.
Зоря йому моргає,
всміхається до нього.

Ласкаво в гості просить...
Крізь чар її гіпнозу
у хмарах прадід косить
і згадує Пітросу.

TATOBI

Ти – пастушок маленький,
тебе застала буря.
Вітри, як звірі хижі,
рвуть на тобі одежду.
Твій порятунок – в хижі,
старій і довгій дуже:
женеш свою худібку
туди... туди, – до неї!..

Та хата давня й дивна,
мов древньоруська гривна:
великі дві кімнати,
просторі дві комори,
два немалі бойска
для обмолоту збіжжя,
і стайня... – переводить
в ній дух твоя худібка.

А ти такий щасливий! –
щасливий, бо зігрітий
теплом родинних душ;
вминаєш хліб із маслом,
п'єш запашну гарбату...
Питають: “Як там мати?”
(...в тій хаті твоя мати
свою теж частку має).

...Кілько років минає,
й ту хату розбирають.
До вашої господи
приходить родич й просить
подарувати частку,
ту, що належить вам...
Йому всміхнулась мама,
і ти всміхнувся так само.
...Гість полетів додому,
немов крилатий птах.

Як повінь, спогади про давнє
(мед по вустах пливе старечих).
Ще пам'ять – не розбитий глечик,
хоч стільки літ гніздо біда в'є;
силькується в дугу зігнути
колись могутнє буйне тіло,
що дубом волю боронило –

тендітну, як вишневий прутик.
Шумлять у снах дерева в лісі,
і щось таке, мов рись, чатує...
В минулім днює і ночує
і не боїться кігтів рисі.

* * *

*А там долов, а там долов
при Дунаю
пиют хлопці вино
в великом жалю...*
З народної пісні

Я з ними був колись давно
на березі Дунаю
і пив вино, терпке вино,
гірке вино отдаю.

Топив у чарці дикий біль,
ридали скрипки струни.
А зрада, наче заметіль,
сміялась в серце юне.

Давно... Мій Боже, як давно! –
на березі Дунаю
упився я тим полином,
а душу досі виливаю.

* * *

на хрещатому роздоріжжі думок
за порадою власного серця
пересипаю давнини пісок
то тече він крізь пальці як вода
то шелестить як від подмуху вітру
кукурудзяне листя

а то прикладає палець до вуст
і я чую я знаю
їдуть хитрі купці з Бардейова
дзвенять у кишенях пінязі
дзвенять золоті підкови
вороних і буланих коней
і токайське вино у бочках
теж мов дзвенить
та вже гуснуть на небі хмари
і заходить за хмари місяць
сивий красивий лемко
ой не дрімай Яничку
заступи їм дорогу
рудобородим лисам
хай від страху заклякнуть
і пощади попросять
крам свій хутко покажуть
з ним до ніг твоїх ляжуть
бо ти пан цих лісів дрімучих
і столиця твоя кичера
із орлиним гніздом одвічним
ой не дрімай Яничку
раз один тільки свисни
сонний птах стрімголов
полетить у ніч
полетить стукне дзьобом до того віконця
при якому три дні і три ночі Анничка
чекає на знак
а ще знаю і чую що в пусті
колоситься буйно пшениця
знову треба русинських рук
газди й газдині
на Мадярщину вдосвіта рушать
красно півень запіє
аж візьмуть його пісню у путь
а потім настане тиша
на цілому світі тиша
бо давнина це тиша.

Підстаркуватий Відень
очища мружить ласі:
Бескиди, наче квіти,
в готичній в'януть вазі.

Кричать рожеві й жовті.
Мовчать чавунні двері...
Стойть на варті жовнір –
русинський син при ґвері.

Два горнята із порцеляни
привіз дідо Андрій із Відня,
зачинив у креденсі спогад
про нелегку жовнірську службу.
А на кожному на горняті –
Вільгельм, кайзер німецький,
ще й австрійський ціsar Франц-Йосиф
намальовані, як живі...
Можна пити з горнят тих воду,
сяк і так у руках крутити, –
не тъмяніють від того лиця
вінценосних мужів
(...порцелянові два горнята
ще прозоріші, ніж сльоза).
Та помер дід Андрій.
А у двері загрюкала
після першої – друга війна світова.
...Порядкують в оселі німці,
розкошують очима в креденсі
(на горнята із порцеляни
поглядають, мов кіт на мишу).
Хочут виміняти у тата
на десяток своїх, звичайних.
Але тато цьому противиться,

розтлумачує, як тільки може,
що це є сімейна реліквія
і робити таке з нею – злочин.
Шваби головами похитують
(ми тебе, мовляв, розуміємо),
а самі лиш чекають моменту,
щоб господар із хати вийшов...
...Тут і ставити крапку пора. –
кайзер Вільгельм і цісар Франц-Йосиф
навіть опору не вчинили.

...Завтра – Анни,
та баби немає.
На білі сани
зима сідає

і тихо їде
поміж хрестами,
де баба, дідо,
і брат, і мама...

Сльоза скотилася
(мороз, не тане).
Душа світилася,
бо завтра – Анни.

КОЛО СТОЛІТНІХ ЛИП

I

невидимі керпці танцюють
коло столітніх лип
невидимий танець сумний

невидимі люди шапкують
перед невидимим є'гомостем
цілють у руку
і моляться як на Христа

у невидимій церкві
дзвонята невидимі дзвони
шлють послання
у видимий світ

ІІ

зупинились невидимі керпці
і ноги вп'ялись у землю
наче коріння лип
лиш місяць протоптує стежку
в тумані вирізьблює голови білі

голови білі як сніг
просвічують вічність до дна
розхлюпують вічність до дна
устами старого гріха
спиваючи суть

ІІІ

не так написав як хотів
землю ту не об'їхав
тим повітрям не дихав
з тінями предків не говорив

НИКИФОР

Чи мав би заздрити отим, із кам'яниць,
як все віддав би за паперу клаптик,
аби на нім творити дивний світ?..
Візьме й посадить у човни святих,
щоб до найдальших допливло осель

Господнє слово ласки і любові.
Бо ж так потрібні ласка і любов
сарні й людині, ластівці й коневі...
...Неквапом їде ґазда на коні
(слуха, як вечір виграє на гуслях).
І мрія хмаркою пливе за обрій
до сонця на вечерю.

...В один час за Австрії людям не зле велося.
До корчми заглядали частіше, ніж до церкви.
Декотрі так причастилися до бісового зілля,
що попропивали ґрунт (без ґрунту, бачте, могли
обйтися, а без палюнки – ні).
...Василь саме парубкував тоді. Отож повертається
якось опівночі із забави додому. Вже й до містка
над потоком дійшов. Тільки хотів ступити – аж тут під
містком щось як зарохкає. “Не інакше, як босорканя
свінею перекинулася”, – вирішив легінь, а в самого
волосся на голові дубом... Та все ж з острахом підійшов
ближче. А воно як застогне... Зрозумів Василь, що то
людина лежить. Нахилився – і аж присвистув (“Дай,
Боже, здоровля, тето. Але скрутила вас палюночка!.. Та
і я зо страху мало не гмер...”).
А далі перекинув п’яну через коліно і давай п’ястуком
молотити по м’якому місці. Аж рука заболіла.
...Вранці снідають усі в хижі. І тета на поріг.
“Просиме до нашого стола”, – озвався Василів тато. Але
гостя махає руками: “Не хочу...не хочу. Оповім вам, яку
я біду вчера мала. Ишла-м домів од кумы і коло потока
ослабла-м, бо стара юж. Сіла-м на земличку спічнути
кус... Вискочіла з-за кряка якаси свиня і так ня спрала! –
най му рука одсохне. Г’нес сісти-м не годна...”.
Домашні співчувають теті, а Василь – ані пари з вуст.
Ледве стримав себе, щоб не зареготати.

**Ручки собі подавали,
з погариком почеркали,
з погариком почеркали,
смуток з винком розогнали.**
З народної пісні

Сиділи у кнайпі довго,
співали про рідний край.
Було на вустах медово,
та серце стискав одчай.

А думка стрілою мчала
туди, де Дунай-ріка...
Жона чужу ниву жала
і плакала у рукав.

...Співали "Червену ружу"
(не трясся на кнайпі дах).
Вповзав, наче вуж, у душу
якийсь невідомий страх.

Нітрохи не захмеліли
од випитого вина.
Треті півні запіли...
Будь проклята, чужина.

Ой пасла я при Дунаю павы...
З народної пісні

Зронили пір'я пави
у голубий Дунай,
як легінь кучерявий
промовив їй: "Прощай".

Зміїлось надвечір'я,
барилися зірки...
Пливло рікою пір'я,
роїлися гадки.

ГРАВЮРА ВАСИЛЯ МАДЗЕЛЯНА “А ТАМ ЮЖ ЛЯХИ...”

“...А там юж ляхи, славний князю:
чужа земля і небоکрай,
щербаті зорі і пінязі,
несхожі бесіда й звичай.
Попраду стрічка нешиrokа
між ними й нами проляга
(...не встиг іще змигнути оком, –
вже лядська тупає нога).
Спідлоба часто поглядають,
у мед примішують полин;
отари наші як займають,
б’ємося: мстить за батька син.
І стоїмо. Себе й Карпати
не даемо втоптати в грязь...”
Пастух замовк. І, наче тато,
задумавсь Володимир-князь.

СКУЛЬПТУРА ОЛЕНИ МАНДICH “КАРПАТОРУСЬКА ПІСНЯ”

О, як вони пісню співають! –
вихлюпують душу дитинно,
на крилах до неба злітають,
п’ють радість й печаль старовинну.
Тій пісні років так багато
(...вона ще тоді народилась,
як Русь ґаздувала в Карпатах,
надівши корону Данила).

Юнак відкладає сопілку
і пестить дівочі коліна...
Й знов тулять відчахнуту гілку
до крони Русі-України.
Дай, Боже, їм щастя і сили
плекати той дух без упину,
сон прадідової могили
від зайд стерегти до загину.

...І покликав гордий рицар Костка
збійників-бескидців на підмогу:
здобули вони багатий Кезмарк,
наче грушу з дерева зірвали.

Саме облягали турки Відень.
Та коли про збійників почули, –
затремтіли душі бусурманські,
войовничий вивітрився дух.

Ти пишеш вірші... Сивий ліс
шумить легендами для тебе.
Лякає птаство скрип коліс,
й воно ховається у небі.
...Пір'їни ронить золоті
крилате сонце. Любить Лада
поворожити на воді,
зелена ящірка їй рада.
Колише землю тиха ніч –
селянка з добрими руками...
В старенъкій хижі тепла піч
обжита снами й цвіркунами.

Сусід Михайло Гуфрій
між двома війнами
їздив на заробітки до Аргентини
і потім часто згадував,
як з нетягами-“таліянами”
працював на залізниці у Патагонії.
...Італійці любили роботящого лемка.
“Залишайся, Мі'єлю, з нами”,
вмовляли, коли до краю збирався...
У хвилини спогадів
обличчя старого рожевіло,
як від доброго вина,
що ним завше частвував їх
один поважний пан
після виснажливого дня.
– А знаш, як буде по-гішпанськы... –
розвочинав спогадувати сусід,
а я уважно слухав.
...Подвір'ям гордо походжав півень,
і я питав у старого,
як буде когут іспанською.
– Гаджьо, – відповідав Гуфрій.
– А сонце?
– Соль.
– А м'яч?
– На колеї такого не було, –
на мить похмурнішав старий.
І мандрував у спогади далі...

Пані Теодозія
після першої світової
навчалася у школі
в Горлицях.

Одного разу
під час уроку геометрії
на дах костьолу
видряпався кіт,
і дівчинка прилипла
до вікна.

Раптом учитель до неї:
– Щось дуже цікаве
на Божому світі діється.
Чи можемо й ми довідатися?..

Рукою показала на костьол:
– Прошу пана учителя,
міркую, як тому бідоласі
на землю спуститися.

Учитель посміхнувся:
– О, та ти не дармуєш.
Але задам тобі і я мороку:
мусиш виміряти об'єм кота.

...Вона швидко впоралася
з роботою,
а як повелося котові,
того пані Теодозія
вже не пам'ятає.

...Розповідали старі люди, що ходив якось
по лемківських горах один чех і неподалік Дуклі
надибав джерела з мінеральною водою.
Заклали там містечко. А назвали його Івоничем
(таке було прізвище того чеха, –
нарекли, отже, на чоловікову честь). З часом
Івонич став курортом, відомим на весь світ.
Але я про інше...

Перебував у тому містечку дідо Андрій
у справах. Ішов над озерцем, дивиться –
а посередині м'яч плаває рожевим лебедем
(упав паничам до води, а вони діставати
й не думали; і без нього розваг мали досить).

У поблизькому лісі знайшов дідо Андрій
довжелезну гілляку і таки пригнав рожевобокого
красеня до берега. Тож коли повернувся із ним
додому, дитячій радості не було меж. Найдужче радів
несподіваному подарункові мій тато: спав –
із м'ячем не розлучався. Щойно сонце зійшло –
на сіножаті похвалитися поніс. Угледіли м'яч парубки
та й просять: "Дай нам балю покопати.
Чень, не з'їмо тобі?.." А вже як випросили, то так
копали, що м'яч скоро випустив дух. Малий плакав, а
парубки лиш руками розводили...

Розтринькує вітер
пінязі черленого листя,
нурутуює-гарцює
гірська норовиста ріка...
Креше іскрами хвиль.
Очима, як блискавка, блиска. –
з дороги втікай.

МОЛИТВА ДО ЦІСАРЯ

Ти, що сидиш у Відні
на золотім престолі,
цісарю найянініший:
ми, твої діти голі,
просимо щастя й долі,
батьку наш августійший.

Вкрила зима Карпати
кожухом волохатим,
білим-пребілим...
З гірської злиденної хати
візьми нас у пишні палати,
щоб тіло й душа відпочили.

Щоб нам до весни дожити,
а хлібчик увесь не спожити
й засіяти знову поле.
...На радощі і на біди
нам запиши Бескиди, –
не зречемось їх ніколи.

Конокради... Конокради
(хижий погляд хижих віч).
Білий день вам на заваді,
у пригоді – чорна ніч.

...Запис є в церковній книзі,
що в п'ятнадцятім столітті
тут було на вас поліття,
як на хмари в срібній висі.

Табуни русинських коней
ви не раз переганяли
до Валахії кордонів,
загнуздавши перевали.

Навіть в Празі та у Відні
коні ті везли карети...
Старцювали ґазди біdnі,
хліба просячи й монети.

Не було на лихо ради, –
запис є в церковній книзі.

...З того часу конокради
в світі не перевелися.

БАЛАДА ПРО МАЗЯРЯ

Був собі лемко
Карел Дмитро
(пише про нього
моє перо).

У селі Лосе
хлоп проживав,
на власнім возі
скрізь мандрував.

Успадкував він
царський секрет:
мазь його пахла,
наче той мед.

Бились за неї
в Римі й Варшаві... –
аж це набридло
з косою бабі.

...Мусив забрати
у гріб ремесло.
Листя осіннє
сліди замело.

Капали слізози
коневі з очей
в чеканні холодних
грудневих ночей.

**"... три голубоньки
радоньку радят..."**
Із давньої колядки

Стара ця коляда,
а скільки чарів має!..
Ще лемківська звізда
у ній так ясно сяє.

...На яворі сидять
три сизі голубоньки,
п'ють Божу благодать
з дитячої долоньки.

Злетівши із гілок,
у морі крила миють
і золотий пісок
в землицю чорну сіють.

Ростиме в полі хліб,
від золота цінніший.
По-царськи щедрий сніп
горянські душі втішить.

Прилине коляда
до хижі голубами,
щоб сяяла звізда
над хатою віками.

Ностальгія лемків
гірська Візантія
століттями вірна цісаревій короні
наскільки збійник своїй любці
вірним може бути

У бороді Бескидів
гула золота бджола
щастя короткий сон
зайдою вкрадений скарб

Не забудуть до смерті лемки
грізну воєнну блискавку
над Лемковини колискою

Копальня довічного смутку
і зойки джағанів там

Солодкий сон в Вітчизні милій,
де срібно горлиця туркоче
за мідний гріш і красне слово...

Солодкий сон в Вітчизні милій.
На серці легко, світанково.

СКУЛЬПТУРА МИХАЙЛА ОРИСИКА “ЛЕМКО”

Хто хоч раз його побачить,
перекинутися хоче
з ним бодай двома словами
(не одному впав до ока
цей дотепник і дивак).
Скільки літ йому від роду? –
стільки, як зірок на небі,
солі в морі чи піску...
Знав він збійників бескидських,
бачив Хмеля з козаками,
з королем був, зух, на “ти”...
Курить файку. Повідає

про свої пригоди славні.
Іронічно поглядає
на модерний світ.

Ведмедів у тих краях знайти було годі
на лік... Та приїжджали газди на ярмак
до Дуклі, до Горлиць, до Риманова
і широкоплечими ведмедями ставали у ряд
(які то були дужі хлопи!).
Сильні люди були в Абрамові, Завадці, Кам'янці... Ящак,
як возив дерево із лісу, то до однієї смереки запрягав
коня, а до другої – себе.
І так удвох цілий день. Кобеля – вирубав одного разу
з ялинового корча палицю і так молотив нею сімох
поліцаїв на містечковій площі, що небори, як горох од
стіни, відскакували від нього. На Різдвяні свята, коли
у кожній оселі під столом раював плуг, у Кузмиковій
хижі його чепіги гордо здіймалися над столом (такого
богатирського зросту були господарі)... А ось ведмедів
на Лемківщині не було. Як на гріх.

Вічний дух короля Пітроси
з крем'яної печери вийшов;
самоцвітами вишитий пояс
і волоський пістоль у кошелику
хоч чиє приворожать око.

...Ось прилинула сарна
і танцює від захвату:
на капелюх із перком
міняє сонце свою крисаню.

Кажуть, сам цісар кляне
збійницькі темні печери...
...Ловлять шугаїв, як звірів,
зв'язують руки навхрест
і обертають в жовнірів
на цілих двадцять п'ять літ.

Втікають русини із Відня,
із Буди і Пешта – додому,
до мілих смерек і потоків.
...І знову у сивих печерах
ховають їх гори, як можуть –
отецькі нескорені гори.

...У капелюсі з перком
п'єш славу терпку, шугаю.
Завадка і Зиндранова
чекають щоночі тебе.
А місяць, немов побратим,
освітлює стежку.

Кесарів дар –
динар –
пробує збійник
на зуб.
Шах з падишахом
і цар
моляться ревно
на чуб
легінів
той кучерявий
(зух посміхається
бравий).

Хан із каганом,
султан
кличуть у гості
його
(мають, мабуть,
за свого).
Він же,
як пан Білодан,
з лисячим почтом
руша
у королівство
вужа.

Вони ділять скарби на Церговій:
купи золота, срібла, дукатів і ринських,
важкі чаші і келихи кришталеві,
саксонський фарфор
і візантійську парчу...
... Вони ділять скарби на Церговій.

Темні вина вони розпивають
і співають пісень стародавніх
про корчму і фраїрку, що тане, як віск,
од міцного шугайського поцілунку...
... Темні вина вони розпивають.

Наче буря, зриваються з місця
і на конях крізь пушу летять,
промінявши луциперу душу
на ножів і пістолів банкет...
... Наче буря, зриваються з місця.

Ніч за ніччю і рік за роком...

...Щодня ішов учитель до Кам'янки
зі Шклярів через гори,
змагаючи і спеку, й заметіль.
Часами він лишався на ночівлю
в покритій ґонтом школі старосвітській.
Та сну вночі не мав...
...Лягав – а хтось висмикував подушку
з-під голови. Хтось грюкав на горищі...
Запалював тоді учитель лампу,
та хтось невидимий її гасив...
Брав ризи від священика учитель, –
і темне щось із шумом відступало,
гарчало і відходило у ніч.
...Той чоловік не був зі слабкодухих:
він шаблею косив, немов траву,
у різних битвах цісаревих ворогів.
А тут... – й стискав до болю кулаки.
Крик півня проганяв гіркі думки.
На серці починалася відлига
(... котилися із гір дитячі голоси).

Був чай із сушеного листя
(nehaj живе сунничний дух!).
Він лікував мою простуду, –
старий, ласкавий, добрий друг.

Антоничевим веретеном
зима співає за вікном.
Я поспішаю на горище
(незрадний друже мій, чолом).

Спаси мене і цього разу,
зелені крила дай душі...
...Кохати буду я довіку
суничну грядку при межі.

Кочували по Балканах і Карпатах
(о номади, згадують вас ґруні).
Одягались гори у весільні шати,
як цвіли отари білорунні.

Лютий вітер в груди часто віяв,
чорний крук сідав на горді плечі...
Всі стежини ваші час завіяв,
і застиг в зіницях вічний вечір.

...Не коритися нікому ви заповідали
(дух бунтарства у віках не знидів).
Згадують вас дойни і цимбали.
Згадує камінний хрест Бескидів.

на кичері з Яничком
буйний вітер кошу
рученьками в'яжу
рученьками ношу

а вітру того а вітру
як в морі піску
не одну слізозу ним витру
на своїм віку

завтра вітер перевію
запряжу барана
та й поїду до млина
і змелю як умію
для пана
і для Івана

Ваньо поцілує
а пан таляр дастъ

загубив Яничко
наді мною властъ

била буря дичку
нині тому край
прощавай Яничку
їду за Дунай

від зорі чекає
човен золотий
очі видивляє
хлопець молодий

За Угорськими горами,
що їх Осмомисл ще підпер,
лемків сива історія
спочила у Бозі
і спить дотепер.

Кониченька не свисне
по-шугайськи Яничко.
Ширим сміхом не бризне
на порозі Анничка.

Рожевоперий птах
рідний покинув край.
Лиш у старих піснях
тихо тече Дунай.

Тихо Дунай тече.
Тихо дівча рече.
А голуба вода
хрестити вуста...

За Угорськими горами,
що їх Осмомисл ще підпер,
лемків сива історія
спочила у Бозі
і спить дотепер.

Котяться хвилі життя.
Моя мати сідає
у човен Завадки-села
і пливе по гриби
на Цергову, по ягоди...
Бавляться сонце і мла.
Барвиться ярмак у Дуклі,
схожий на Київську Русь.
Котиться яблуком час...

Мороз ударив в горах...
...Ішов по склі Яселки
на кермеш* до Терстяної
мій тато на Дмитра.
Багрянолиста гра
закінчилася.
Рожеві сни дивились
у норах борсуки,
дрижали в дуплах сови,
чорнів на гілці
незворушно крук,
уваги не звертаючи на те,
як білкою
горіха гриз
Менчинської-храбіни ліс.

*Празник (діал.).

Кущ тернини повідає
про любов ту нещасливу
научительки сільської
та й до пана капітана
військ австрійських,
що при зброї
вигляда, як генерал...

Ой, не ниву панна жала,
а саму себе ізжала,
в чотирьох студених стінах
світ навіки попрощала
(вітер звістку скрізь розніс).

Кущ тернини повідає,
на сопілці явір грає
про любов ту нещасливу...
...А за паном капітаном,
як за зайцем полохливим,
ходить з ґвером власна тінь.

Березовою мітлою
з Перегримки
zmів зиму
господар гір,
і яр,
мов ґаздиня,
росою наповнила
зелену тарілку.

Оповідати сни
стомилося дідове ліжко

Виліз із печі дим
стелиться
попід стелею

Ходять і ходять двері
на дерев'яних пальцях

Розглядає теля
босорканю
крізь сонячне скельце

Залюбки
розважає давня пісня,
як за мірку
ярого зерна
дерев'яні зуби
на залізні
поміняла
хитра борона.

*Люляй же мі, люляй,
соколе -пахоле.
Чи ты мі поженеш
волоньки на поле?
З народної пісні*

То баба Анна так співає...
Хлопчина волики й воли

на поле вигнав і доночі
камінний оре ними ґрунт.
Купає піт небора щедро,
немов роса листок купає.
І древо роду
нагороду
ще не придумало йому.

ТЕ ВИНО ТОКАЙСЬКЕ

I

Гуснуть меди у пущі,
промені сонця гаснуть...
Б'ється у грудях дужче
серце, почувши пісню
над веретенами бджіл,
музику їхніх крил,
що по п'янкий нектар
злинуть до зір,
до хмар.

II

В карбівні надвечір'я
карбує сивий змій
то гріш, то золотий...
Вкотився на подвір'я
князь місяць молодий.

Гуде гора Цергова
(мчить збійник на коні),
Фраїрка чорноброва
ворожить на вині.

ІІІ

Те вино токайське –
прадіова згуба:
просять танцю ноги,
ну а руки – погар.
Треті півні піють,
буйні вітри віють.
Прадідові думи,
як зірки, тъмяніють.

Те вино токайське...

І V

Знов дід оповідає
про збійників карпатських
(було їх у Бескидах
ні мало ні багацько).

Ганявся із хортами
за легіннями цісар,
аж доки не поранив
його шугай із кріса.

V

Сидів би собі у Відні
отої честолюбний цісар,
та щось загубив у горах,
ще й вибухнув раптом порох,
закрили тумани обрій,
заплакали люди добрі...

Сидів би собі у Відні
і слухав
фанфари мідні.

V I

Яничка шваби ізв'язали
і повезли у Віденсь-град.
Із хмари барабанив град –
Яничків на свободі брат,
смереки вітами махали,
а квіти... нич не помічали
і чепурилися, як Відень
(королював у горах квітень).

**Усний же мі, усний
хощ лем на годину,
закля я одведу
волы на долину.**
З народної пісні

Квіти розплющили очі
(нитка світанку тчеться).
Спати дитя не хоче,
сонячно так сміється
до золотого раю,
до запашного зілля...
Гуслі Дунаю грають
на риб'ячому весіллі.

Там, де Дунай, мов птах,
голубими крилами плеще,
красна діва
стоїть на камені,
наче Русь
у мініатюрі.

Вів армію Ягайло
супроти хрестоносців
через Карпати-гори,
і деревом мостили
над урвищами шлях
русинські вмілі руки.
З життям прощались буки,
лише б не захитавсь
свободи світливий стяг.

Травень творив молитви.
Лада Ярила журила. –
Села, тихіші трави,
збійницьку долю плодили.

В землю лягло мурашви!..
...Кожній мурашці кадили
лемківські красні церкви
у візантійському стилі.

Наші люди туди їздили
і жахалися
так усе хащами позаростало

Казали
рисі розвелося стільки
що побережник-поляк
без кривого ножа
і зарядженої рушниці
до лісу не ходить

А на сплюндрованому цвінтарі
спить
руська правда
без хреста

ІЗ ЦИКЛУ «ПОРИ РОКУ»

I

Весну ключами відчиняє Зельман
(позичив я в Антонича мотив).
Хмеліє од весни карпатська церква,
бо точить сонце молитов меди.
Бо радість без упину хороводить
навколо храму у щасливий час
і з образів
Кирило і Мефодій
благословляють дійство раз у раз.

II

До вівса на ниві
на поклін іду,
газда молодий.
Зріє колос мій,
дзвониками мрій
хліборобських
дзвонить...
До вівса на ниві
на поклін іду,
наче до ікони.

III

Свище вітер за тобою,
о Никифоре стражденний,
мов не знає, що віднині
ти – натхнення наречений.

Щохвилини в серце грюка,
наче злодій, лізе в душу...
Біля тебе стати мушу,
щоб зловить його за руку
за Всевишнього наказом.
А тим часом... А тим часом
олівець й паперу клаптик
повінчаються з натхненням.

IV

*На високі горі
сніжок ся біліє.
Де ся моя мила
на зиму подіє?..*
З народної пісні

На ярмарку в Криниці
куплю їй чобітки,
щоб не кортіло птиці
край кинути гірський.

У заметіль хупаву
садити буду сад,
щоб не приманив паву
заморський виноград.

*Як я буду на лавичці лежати,
ты ня будеш правом ручком двигати:
«Стан, Яничку, мій драгий соколе,
бо юж твоя палюночка на столі.»*
З народної пісні

Святі Косма і Дем'ян
на мій погреб прийдуть.
Соловейко і Боян

заспівають пісню,
що огорне сумом край
верховинський рідний,
і сльозами небокрай
вмиється погідний.
На лавичці буду я
тихіцько лежати,
і навіки красну яр
буду я пращати.
Ні палюнки, ні вина
більше не захочу.
Бас попівський залуна –
не відкрию очі...
Соловейко і Боян
пісню доспівають.
Святі Косма і Дем'ян
понесуть до раю.

*За горов – кряк,
під горов – пняк,
серед води – рибоњка...*
З народної пісні

Щось у кряку сидить
і на мене сичить,
ще й на пняку
zmія сороката...
А рибоњка –
серед води аж
(сукню пере
із сукна моравського).
Золотий човен
край берега їде її
(нудьгує король
у човні).
...Я серце

жбурнув у Дунай
і повернув коня.

**Як я буду з Кошиц іти,
дам я свого коня кути...
З народної пісні**

Я на тім коні
Чорногорію
за день облітав.
Турецький паша
язиком прицмокував
і благав на колінах:
«Продай...»
Та нема таких пінязів
на світі,
щоб шугайський
гонор купити,
християнську –
для пекла –
стриножити душу.
...Як я буду
з Кошиць додому іти,
то дукатами вимощу
ковалеве подвір'я.

Полум'яна квітка Хорса
осяває гори сині.
Дві бджоли – земна й небесна –
над просторами гудуть.
Два орли – шугай та ґазда –
долі різні дві кують.

Ще вчора – збійники на Лемковині,
а нині – найяснішому ціареві
вірненько служать,
тірольським дівчатам
альпійські фіалки
гречно дарують...
З них кожен – лицарського слова
господар.
З них кожен – дамаської шаблі
володар.

Сурми у ріг, жовніре,
сурми у ріг Роландів, –
нехай спішить до тебе
з підмогою сам ціар.
Бо кулі, наче хмари,
закрили сонце красне.
...Забути Лемковині
про танці і пісні.

Чорні очі
вино точать,
а рука
рушницю стисла –
то дівчина-сербянка,
то дочка гайдуцька, Бранка,
бук балканський захищає
від морозів австріяцьких
(...так
ту юнку уявляю).

...Наш земляк, поет Русенко,
саме був тоді у війську,
тож віч-на-віч з нею стрівся
на залізному току.
Та не зміг підняти шаблю
на дівочий стан тонкий.
Як сестру, обняв він Бранку,
хоч шипів імперський змій.
...Славну згадував слов'янку –
мов ковтав іскристий хміль.

* * *

Перед Пантомкратором постануть
лемки у чуганях золотих,
що пошиє осінь їм багряна.
Осінь, на достатку схожа ріг.

Гріх найменший кожного прикотиться
просто під Всешишнього престол.
Усміхнеться душам Богородиця,
і осі забудеться укол.

Сам Едем свою відчинить браму.
Ангел Божий погар піднесе,
нагородить царськими дарами
за усе...

ІЗ ЦИКЛУ «КВІТКА ХОРСА»

I

Заплющу очі –
росу свячену
збійники п'ють,
а грізні кріси
сови стережуть.

Ще квітка Хорсова
не сходить.
Студені зорі
небо родить,
і місяць мітить
ночі путь.

Ковтнувши кілька світлячків,
ліс до обійстя чимчикує,
розкішну курку носом чує,
всіх обведе
круг пальця псів.

Ще квітка Хорсова
не сходить...

II

Хорсові дорогу перебігти
легендарним князем тим, Всеславом.
Голосистих третіх обдурити,
що в Угорських горах красно піють...
Дзвонить там овес, черешні спіють.
Міти там цвітуть, неначе квіти.

III

Обліпили бджоли квітку Хорса
(з пелюсток гарячих мед стікає).
Хмільно-хмільно так на білім світі.
Як у травні, світло на душі.
Бистрі птиці креслять віражі –
заздрять птицям риби у Дунаї...

IV

Королюю, наче май,
в оксамитових палатах

і пускаю на Дунай
кораблі надій крилатих.

V

Ще Дунай тече у пісні,
що співають лемки сиві,
лист на яворі тріпоче
на зеленій Лемковині.
Та над синім над потоком
вовк зі сарною жартує
(сушить мозок квітка Хорса,
де тут ява, де тут сон).

VI

Квітка Хорсова заходить...
...На просторах половецьких
сипле сніг, і рукавиці
надіває теплі степ.
...На Балканах вітер віє,
обриває світлі мрії.
В Чорне море й Середземне
опадають пелюстки.
...Про чаклунські очі ночі
думу думають Бескиди.
За стіною крем'яною
стелить постіль хутко Хорс.

...А в нашого господаря
малинове винко бродить
(малинове винко бродить,
сум у радість переходить).

...А в нашого господаря –
яворові гуслі

(яворові гуслі,
наче перла в мушлі).

Будуть гості, Радосте.
З-над Дунаю будуть, Шварне.
Накривайте стіл обруском
незабарно, хлопці шварні.
І несіть вино зелене.
І несіть вино медове...
Дорогим новим обруском
застеляйте стіл тесовий.

Ця гостя у теремі –
наче спів пташки
на дереві,
сонячний спів;
райдуга снів,
що звеселюють душу,
море і сушу
дарами дарів.

Ходить Морава,
як гордая пава,
а Візантія
вищерблює меч.
Та не зрівняється
слава кривава
з тим співом,
що сто
присоромить
хуртеж...

Пташка на дереві

не замовка,
наче дзвенить
за дукатом дукат.

То не гроші, ті дукати,
а дівочі голоси,
королівен юних шати
із прозорої роси.
На Дунаї спів лунає
(чуті в Києві щодня)...
У Карпатах скрипка грає
і танцює коло князь.

Кого полюблять гори?
Кого пошилюблять сині?..
Зійшлися всі простори
в Яриловій долині.

В Яриловій долині,
при сріблому потоці,
на красній Лемковині,
що носить сонце в оці.

...І відчинив Ярило
Перуновим ключем
всю Лемковину мілу,
що красна, як Едем.

Хтось відвертає хмари
од вівсяніх горбів.

Босорка зілля варить.
Флояри лине спів.

А тур рогами коле
ялини молоді,
і щось бджола глаголить
кошлатій бороді.

Тобі ми молимось, бджоло,
і до небес самих возносим
за світлий і за темний мед,
що ти даєш Бескидам босим,
щоб каменисту путь життя
вони долали, наче птиця,
й живила щоб серцевиття
ота медова, що іскриться
між неприступних гострих скель...
...Із Лелем бавиться Полель.
Басує джміль. А ти – гаруєш
(не на Олімпі бенкетуєш).
Тобі ми молимось, бджоло...

Був мій прадід
володарем чорних қуниць,
повелителем бурих лисиць.
Поклонявся Христові
і жертвував Ладі...
Почувався, як риба в ріці,
на отецькому ґрунті
(...синицю в руці
він волів, а не славу
в камінному граді).

Надінуть Бескиди
баранячу шапку
на пам'ять
 про давніх номадів
і казку розкажуть
 про гусячу лапку,
хороброго хлопця
 згадають в баладі –
того юнака,
 що розбійників лютих
стрілою поклав
 на долівку кремінну,
отару погнав
 до джерел незабутих
і славу добув,
 як перлину безцінну
з морського аж дна.
...Не мовкне струна...

Над тихим Дунаєм
струна промовляє
до птиць і до риб,
що й чудо-веселкою
перевисає
до гір, до колиб.
Відлунює довго.
Іскриться медово
(як погар той,
поїть серця).
І слухають хижі –
по вінця утиші –
слова посланця:
що буками треба
горянам стояти

на рідній землі,
до скону
карпатську зорю
захищати
в імлі.

Чатує рись на Русь
у горах у Карпатах,
своє нутро хижачьке
щоразу демонструє.
Чатує рись на Русь,
немов готує свято,
за цим страшним заняттям
і днює, і ночує.

Але стоять Бескиди,
як сто століть стояли.
Русинська пісня крає
зелене серце гір...
Ще сплять в колисці біди
смерекового краю.
В кареті сонце їде –
благоговіє звір.

До темного лісу ішли на зорі
по роги баранячі й по козарі.
...Хоч як маскувалися хитрі гриби –
стрибали, приречені, у козуби.

А ліс до села поспішав, наче зух,
прикрасити пір'ям рябих капелюх.
Із диком борсук суперечку вели,
бо кожному в око впав жолудь малий.

Смерекову вись осідала там рись –
борися із нею або поклонись
шаленству тому молодому,
що має від блискавки щось і від грому.

Про хижу рись поведемо розмову,
як не раз про звіра бесіду вели вже
(...правди слово – каменем наріжним
в глаголобудові).

Про лань охоче пісню заспіваємо,
про цю крилату посестру пташиную.
В борах карпатських, не в землі незнамій
вона святкує з княжою дружиною

купальську ніч. Стрибає через ватру –
Бескиди плещуть в крем'яні допоні.
Чугайстрову минувши легко варту,
лисиці брешуть на щити червоні.

Шлюбував Карпати Володимир
(карбував двосічний руську славу),
і цвіли усмішкою-зорею
кучеряві лемківські оселі.

Любував Бескиди Володимир,
мов дітей тулив до серця рідних.
Заздрили і німці, і Морава
тій любові сонячній отецькій.

Волів-”мадяриків” женуть
з торгів із семиградських,
вино токайське щедро п’ють
і ділять хліб по-братьськи.

А на порозі красна яр
уже собі газдинить,
овечих кличе сто отар
на трав’яну гостину.

Зими порвалась біла біль,
та плакати не треба,
бо розливає сонце хміль,
як з келиха, із неба.

Упилася хмелем Цергова-гора
і збійницьку пісню співає.
Шугай, мов на гуслях небачених гра,
в купецького лиса стріляє.

Зубами вицокуючи переляк,
той лис утікає у хащі,
аби, перекинувшись у комара,
покпити із вовчої пащі.

Скарби золоті, а не мідь,
прикрасяТЬ печери кремінні...
ЗаступляТЬ їх плечі століть.
ОбступляТЬ поля вівсяні та ячмінні.

Радують очі
ячмінь та овес.
Хто напорочив
стільки чудес?!

Дзвони джмелині,
гуслі бджоли...
Гімн – Лемковині,
сонцю з імли!

На світанні соловейко
колосом вдавився.
Зажурилося сонейко.
Вітер просльозився.

У країні, Богом даній,
в вівсяній столиці,
соловейко на світанні
колосом вдавився.

Посіяла Пруссія просо.
Помор'я – пором змайструвало.
На лютичів і на бодричів
рушили хрестоносці...
Минуле імла сховала –
з мішка воно вилізло шилом.
І ти по дорогах історії
вертаєш додому, Никифоре...

Зелений ліхтар Бескидів
у серці твоєму світить,

на кlapтик паперу сідають
бані русинських церков
(...а хтось сумнівався,
чи буде їм
голову де прихилити,
як з коренем
вирвутъ
любов).

З найдавнішим парохом Завадки
я б хотів про світ поговорити,
що у Лету стільки літ як қанув,
а тому його не оживити
жодною з живих Господніх вод.
...У театрі справдженіх пригод
чародійну маску заслужити,
із якою смерть поправ народ.

Лемковину з лози
Пантократор сам виплів
кошиком Великоднім,
ще й перлину слези
писачком розписав.
...Сіроманця тим часом
пес Тарош кусав
і за ярок розтерзаних
яро тусав.

Зашептаним зіллям
набивши кишені,
шугай

од ворожки
ішов
свою
пятувати
любов,
що чахла
синицею в жмені.

Темні трунки босоркань
день і ніч збирають дань
у Бескидовому царстві –
верховинському моцарстві,
обертаючи в раба
навіть граба чи гриба.

Темні трунки босоркань
пав підмінюють, мов кань,
в'ють гніздо у гриві лева.
Сплять король і королева
мертвим сном.
Хихика гном.

Темні трунки босоркань
куштувати перестань,
сину гір золотоокий.
Побрратимом світ широкий
відкриває длань
для рукостискань.

Волоське право вбилося у пір'я
і задерикувато так зліта.
Русинський люд, поправши недовір'я,
його віта.

Ростуть до сонця буки і смереки,
і кришталева точиться вода
до гончаревого дзвінкого глека.
І мерехтить, мов просить пить, слюда.

Шапкують гори панові трисвітлюму,
що у крисані завше золотій.
Березовими мітлами розквітлими
метуть за небокрай царицю змій.

Топтати ряст
до Семиграда
і ряст топтати
просто так,
старим довірившись
обрядам,
що свіять, наче той маяк,
аби до берега жаданого
прибилась зблукана душа,
із кола вирвалась крейдяного
і загнуздала лемеша
во славу золота грядущого
на рідній батьківській землі,
святого хліба запахущого
на скатертині на столі.

Порізала пальчик
у горах Карпатах.
У пісні
поранила
давній...
Зелений листочок,
цей лікар на чатах,

лишень забруднив
свою тогу.
Та дівчина ревно
молилася Богу
і вірила
у поцілунок –
на чарак
настояний трунок,
що душу напоїть,
а рану загоїть,
ішіе й присоромить
травогу.

* * *

Котилися дині
до Гдині,
а Ряшів дивився,
як Пряшів
розвказує казку
дитині
про збійницькі
гори ті наші,
де Савка,
Яничко і Чепец
куштують вино
з Цареграда.
Де куля
орпа не зачепить,
бо так
того хоче балада.
...Котилися дині
до Гдині
зі Ждині
або з Одрехови.
Насвистував вітер
ожині
і гнув, як у кузні,
підкови.

Дерева шумлять,
і вовк, наче татъ,
за кожним кущем
(у страху – очі велики).
У лісі ти загубився
(занадто малий,
хоч і шитий не лицом,
щоб стежку спасенну
знайти).

Гукає тебе сестра.
Чугайстер
на гуслях гра.
Нетихі вітри
хороводять –
і тіло,
і душу
холодять
(будь з ними
на «ти»).
Орлинє перо
тобі вручить
Цергова-гора!..

Там чати
голуба дикого...
Там шати
цариці змій
коштовними
мінятися перлами,
поклони
б'є букові
дик
і дякує

за горішки...
...Там я
заблудився трішки
і викуп платив,
як рій ос
повелів.

Над токайським темним
моляться діди
і на винну тему
садять слів сади:
як упилась пуста
(вів за руку хміль)
і бджола загусла
(бив на сполох джміль).
Цитував судебник
Тарош – пес рудий...
...Над токайським
темним – ранок золотий.

Не тінь золота Візантії
паде на адзимку –
дарунок вівсяного поля
горянам
(гарують-бо тяжко).
Ранок спішить
семимильними кроками
в поле,
по ягоди і по гриби –
до Пітроси до лісу...
...Анталок з токайським
чигає в корчмі
на гульвісу.

Над стокнижжям
збіжжя
щастям
серце б'ється –
працею дається
мудрість польова!..

Уклін Угорським горам –
номади там кочують,
вітри шалені дууть
у золоті флояри.
А в келихи кремінні
медові трунки ллються,
освячені бджолою
із писаного царства.
...У писане те царство
на двох моруших їду
і білою мукою
віншую рід гірський.

Здається мені,
що розкручую прядку,
Дунаєм пливу
у вітцівську Завадку,
каміння збираю,
залізо кую,
на ярмарку в Дуклі
товар продаю...
...лиш буки в чуганях
обабіч стоять,
наче казкові опришки,

не правлячи нич
за горішки, –
іменем
так дорожать.

* * *

Така паша на Цер'овій,
що сам
сілістрійський паша
своїх скакунів пригнав би,
якби знов!..

...А так
ліниво лежить
у високій траві
Радко із Завадки,
а біля нього дрімає
XVIII століття, –
тож час від часу
одне одному
скаржаться,
що надто голосно
гуде джміль.

* * *

Жупани,
земани,
бани – із хортами усі –
на Яношика,
на Яносика,
на Яничка...

Стогне
рідна земличка.
Сохне
милой личко.

Жупани,
земани,
бани
не коло й аркан
танцюють –
на буйногривих
гарцюють,
наче скрегочуть
зубами.

У рідну
вростають
земличку
Яношик,
Яносик,
Яничко...

З тонкого льону пам'яті ікона,
печаль горянська проминулих літ, –
її не варта цісарська корона,
та, що за неї купиш цілий світ.
Півнеба купиш, та, на жаль, загубиш
карпатську душу в зоряних світах,
як предківської пісні не пригубиш,
не піднесеш угору, наче стяг.

За Завадкою
за Риманівською
танцювали чардаш цигани.
Батра світила на шатра,
родові припікаючи рани.
...До ранку мій тато молився
на дійство жагуче чаклунне.

Мені передав, ромале,
твоєї душі відлуння.

Там грав Дунай на гуслях
(я добре пам'ятаю
ті розповіді славні –
духмяні квіти маю).
...Те жито, що зіжала
кістлява не серпами,
мене болить і будить
по нього йти з волами.

Куштує час олію з льону,
води требуючи живої,
аби уникнути полону,
як легендарні древні вої,
що у Бескидах боронили
церкви і прадідів могили,
коли ікластий хор хуртеж
у груди цілив, наче меч.
О часе, часе, у набої
ти пороху не бережеш –
олію б'єш,
олію п'єш...
...а гори ждуть води живої.

Я хотів би там померти,
у тих горах невисоких,
де вужа ґаздиня кожна
молоком смачним частує,

ну а вуж поклін б'є бачі,
у флояру бача дує.

Я хотів би там померти,
у тих горах невисоких,
золотим листком упасті
на осінню тиху стежку,
мати смерть таку за щастя
і за сонячну мережку.

Я хотів би там померти,
у тих горах невисоких,
та судьба ясновельможна
мені каже, що не можна, –
бо давно немає бачі,
і вужа нема, й газдині,
що сотали світлу казку
на зеленій Лемковині.

Про оленя красного казка. Про дика,
що букові позанехаяв горішки
та й вирушив пішки
туди, де на скрипці магічній музика
мелодії грає,
серця ними крає.
Так важко зітхає музейна мотика.
У ватрі вогонь догорає...

СТАРЫ СЛОВА

З оповідки дідової
пришла сова-кральова
до ня.
Позерат
на мій капелюх.
Позерат
на моого коня.

Повідат,
же єй приспало
шварне дівча
по мене,
бо з яблони
юж впало
яблочко червене.

На білім кони – Михав,
на білім кони – съватый,
до села не приїхав,
бо, певно, коня стратив.

До пана і Івана
на поріг не завитав...
Діброва не прибрана.
Поляна не сповита.

...Най сідит сова в дуплі.
Ми – ходме ся зъвідати
съватаого Яна з Дуклі,
Михала ди глядати.

Як треба, то я перший
дам бідакові коня.
А вам – тот малий вершык,
што шпортатся коло ня.

Парадуються вишні
в білых фацеликах...
Пчелиных гудаків
нанимат май.

Плыне од рана
веселый мотив.
Муху до таньцю
запросив мотыль.

Якы красны, лісе,
твої фаны,
што вышили
пташки розсыпіваны!..

В моїм серці
замешкала ружа
(злостятся бодакы,
же я квітці служу).

Лем осін приде,
сто ворін
пасе оріх –
дивакуватый дідо.

БЕСІДА

...Не зробила-м ізлого на макове зернятко.
Гвошла-м до хыжы і рекла "Слава Сусу Христу",
а она як ня опала! О тім споминат,
о тамтім зачінат...
Мало до царя-гороха не дошла.
Але не на туту трафила:
она ногов тупне, а я тупну двараз...
Она мі слово, а я і двадцет (нашла коса на камін).
...Бесідували-зме так до твердого полудня.
Виджу, же она за серце ся хапат.
Но, – думам сой, – дос юж той бесіды буде.
Повіла-м і "Оставай здоровава з Богом"
і домів-єм пішпа.
...Нич злого-м і не зробила.

Вітор дзвоном зачеберкат, –
і з явора листок злетит,
синє море перелетит
(...але што я вам повідам?).

На Церг'ові змерзне роса,
сумно стріне ліс Пітроса
і пастуха, і худібку
(...але што я вам повідам?).

Літо красне, як ягода,
юж минуло... Шкода... Шкода
і Антося, і Анничку
(...але што я вам повідам?).

Тота любов – як чардаш:
быстрым вітром рожена,
чистым огњом хрещена, –
лем бы ся на ню презерав...
Лем бы ся на ню презерав,
лем бы очамі повідав:
под же до ня, дівчатко –
красна ружо майова
з сусідового саду.

...Одограли гудаки,
вітор стих, оген згаснув,
бівше нич не памнятам,
як молитву, повтарям:
верний до ня, дівчатко.

Верний до ня, дівчатко,
білу ручку мі подай,
най нам горы заграют
быстрым вітром рожений,
чистым огњом хрещеный –
як тата любов – чардаш.

Над гробом Параскы-теты
склонився сухий цвіток...
Боже, як час тот летит,
крутит шалено сьвітом!

...Для ня зберала на меджі
смачны орішкы лісковы.
А гнес на цмонтарі лежыт
і смотріт сны барвіньковы.

Не дбат о курку і кота –
лишила їх добрым людом...
Коло райского плота
чекат Страшного суду.

В ті хыжы на припецку
мешкают стары слова
што їх лышыли
Гуфрий Михав
і його жена Чорна Анна
а самі пішли
на другий сьвіт

Стары слова мають душу
і ест їм гірко смутно і отупно
бо молоды люде удают
же не видят їх
а Гуфрия Михала
і його жену Чорну Анну
не пущат назад
другий сьвіт

...І знов споминам свою матір
(юж давно єй на сьвіті ние).
Скапуют слезы з очь на папір –
на папір білый, як лелля.

Мамина весна квитла в горах,
а соньце зашло на Поділю.
Єй душа жыє в лісах-борах, –
як Дунай, тиха, і неділя.

Я веце не мам сил съпівати,
бо болят струны моїм гуслям...

Лем єдну пісню знам – Карпаты.
Як вітор, мої вершы гучат.

На кущах опирновых листочки зеленіють,
і пчъол ангельськи хоры до труб медовых трублят.
Панує панна Весна. Пахнячі дощі ліют.
Парібки, як когуты, ся через дівок чублят.

В потоках сьпіват вода. І сила зас молода
ся вертат до человека по пережитых роках.
Од щистя душа п'яна. Сьвіт на голові ходит.
А кажда дівка в селі цикава, як сорока.

В час такый о палиці забыват сивый дідо,
дорога довгонога ся сьміє під коником...
До Ваня на гостину в кареті соньце їде
з подарком королівським – золотым годинником.

Бануєме за літом –
мудры совы-кральовы.
Стинат ніж острым вітром
сяночникам головы.

“З Богом, – тихо речеме. –
Вашы души юж в раю”.
І бандурки печеме,
лем іскрички пырскают.

Цілый ден
цилу ніч

вітор
дзвоном чеберкав

Цілый ден
цілу ніч
в лісі ялиці
з коріням вывертав
і никто не знов
што дальше буде

А вітор
облетів Матійове поле
раз
облетів Матійове поле
другий раз
облетів Матійове поле
третій раз
і заснув на меджі
під крячком

Як вітрик травку чеше
як пташок галузку колыше
я споминам о тобі
красна ружо-лелийо
з коронов мая
на голові

Тот погар
як в горах ярь
дітино
з дикої ружы
в нім вино
прадідова слава

вітцівська недоля
і слеза терпка
і Лемковина

Тот погар
як весна в горах
моя дітино

* * *

Як птах до гнізда,
за гору соньце сідат.
Знимат з головы
червенький капелюх
і пряче до сивої млаки.

* * *

Маленький пташку
съпівочій наш брате
камрате
славни гулі маш
красно чардаш граш
ремесло твоє
єст съвате

* * *

Фалям жыты,
як фалям морским,
реку:
колыште тихо
човен человека,
тихо – человека...

По тяжких трудах
люг сой спічнути
на кратку хвилю.
Майове соньце
і серце в грудах
славлять неділю.

Стары люде
што-м їх знев
на Лемковину
барз хотіли ся вернути

Єдного разу
пришла по них смерт
каждого на цмонтарі
приложила камеником

Снится їм ярь
што вшыткых птахів
вертат домів

ЗМЫЇ-КОНІ

I

Прадідовы змыї-коні
прилетіли вночі по ня
і занесли в сині горы,
де шугайскы сут коморы.

...А в лісику, а в лісочку
шумлят букы і ялиці,
зберат для ня съпіваночки
стара тета о палиці.

II

Стара тета о палиці
горі селом до ня іде
і зо собом она веде
вовка з казкы і медведя.

Свищут стрілы, скачут коні,
ябко дзвонит на яблони...
Летят съвітом съпіваночки
о шугаях і дівочках.

III

О шугаях і дівочках
я так красно не оповім,
ані пером не напишу,
як мі тета повідали –
гірску красу вышивали...
...Буйним вітром лем загучу
на непростых стежках жыття.

Даколи приду до Дунаю,
як роса і як слеза, чистый,
на фалі серце своє шмарю,
і буде серце мое плысти
через лісы зелены,
понад горы высокы
до милой, до премиленой,
до Лемковины кароокой.

Даколи приду до Дунаю,
на дунайовий берег сяду
і буду съпівав пташком з раю;
полетят пісні і коляды
через лісы зелены,
понад горы высокы

до милой, до премиленой,
до Лемковины кароокой.

Даколи приду до Дунаю
і вшыткы вершы фалям oddам,
як злoto oddав пан шугаям, –
най дунайова несе вода
через лісы зелены,
понад горы высокы
до милой, до премиленой,
до Лемковины кароокой.

Оповім вам, пані,
о чорнім барані,
што крутив
камені млиньськи
за кроны,
таляри,
дукаты і рињьськи,
а часто – за
«пан-Біг заплатит».

Оповім вам, пані,
о коню буданім,
што токайского вина
выпів в корчмичці
Дунай
і тішувся, як дітина.

О білі вороні
оповім вам, пані.
О сові-кral'зові.
О паві і кані.
...і зас пак –
о чорнім барані.

Идут дні за днямі.
Як воякы, машеруют
на студенім вітрі,
під горячім соньцом.

Горы таліяньськы,
планины балканьськы
за собом лышают,
нигде не остают.

А за тыма днямі,
за жовнірикамі
над потоком серна
штоминуты плаче.

Златый перстен Златко ма.
Шварну Златку Златко зна.
...Буде ближе ку осени,
Златко з Златков ся оженит.

В дідовых чудных байках
в потоках вода гучіт,
скрадаються шугай
позанимати ярки...
...А дітвак юж рыхтує
фузею нянюсьову
(як до опрышка стрілит,
то уцьов тот заблее).

В потоках вода гучіт
на красні Лемковині,

през дики турні єлень
до шлюбу серну веде...
В потоках вода гучіт...—
гучати вічно буде
(до рідних гнізд не вернут
гірського краю діти).

Дідне иду до Відня,
до самого цесаря,
посмотріти, як' велика
палацова єст саля.

Довідатися, якы
на жовнірах ківеры.
Якы носят при боці
шаблі остры і гверы.

Цесарьові служыти –
то наймильша робота...
...Буйну главу зложыти –
єдно лем неохота.

Старой кучі праг
барз а барз мі драг.

Оріх і яблінька
на ня там чекают.
Черешеньок жмінька
з зеленого раю,
што під паном Богом,
для ня значіт много.

Змітам прах з обутя –
витат ня когутя.

Мотыльові махам руком
і повідам: "Літай, малый,
на потіху нашым лукам,
де ся чує кральом чалый..."

Круторогых волів
жene волярочка.
На них вилці выют
з ліса і з гайочки.

Шары вилці выют,
руды лишкы брешут...
Дівчаткову головоньку
злы языці чешут.

"Яке твоє імено?..
Яке твоє порекло?..."
Здигла білым ременом,
ані слова не рекла.

Чекали-зме літа довго –
і пришов tot красный час:
храбіна афіна
обдарувала нас.

Княгыня малина
явила нам ласку тыж
(як не сут кошелі повны,
не вертаме до хыж).

В полудне плаве
принесе косарям
мериндю
пахоля хупаве
(...о воді забуде,
як о смыку – гудак).

Над потоком уці гучат,
ярь веселу споминают,
з красивым літом ся пращают...
Над потоком уці гучат.

Хвалит бача осін злоту,
але уці му не вірят,
ласки ждуть од диких звірят...
Хвалит бача осін злоту.

Быв кермеш ос –
не знали слез
Карпаты-горы.
А гнес...
а гнес
вытігат пес
борсучій льос
зубамі з норы.

Писала ярь
зелены вершы,

майовым пташком
щебетала –
на грядці
білі хризантемы
віщують зиму
г'нес.

* * *

Вітор
бавітся листкамі,
летит за каретов...
З лісковыми орішкамі
придте до ня, тето.
...Бо я дальше – дітвак малый
(душа байок просит).
Мое серце коник чалый
на кычера носит.

* * *

На дідових гусях грає
Кулачковой Олі сын.
Так Бескидам серце крає,
аж камняный гучіт дзвін.

Иде осін злотокоса, -
і капелюх знімат пан.
Пиякова душа боса
осушыла в корчмі Сян.

“О зеленім забуд раї” –
лошакові гварит кін...
Стародавню тайну знає
Кулачковой Олі сын.

На вранім конику
по злoto осени
поїдеме, коле́го мій.
Дванадцетголовий змый
на красні принцесі
ся женит
(заб'єме го камеником,
принцесу і злoto
возмеме сой).

О старых часах
повідайте.
О босорканях,
нявках,
канях!..
Писану паву
за ня дайте.
Сто ґаздів
в чугах
і в чуганях
най славу горам
засыпівают,
молоду пару
привітают.

Букового орішка
не глядала сой пишка,
лем тлустеньку курочку
пасла, як волярочка
свого пасе волика
(в очах радіст велика)...

Не горнец глиняный розбила -
зернятко макове стратила,
а юж єй ворони достають,
сероки перейти не дають,
бо она
в ті хыжы
невістка,
мало
не в горлі
кістка
(... і "сяка", людоњьки, і "така") -
хощ на ніч
ся прос до бодака!..

Чом вітор
так сильно гучіт,
якого споминаєт князя?..
Хто з небом
земличку злучіт
без грішного пінязя?..

Чом возы
газдівські не идут
зо Ждыні до Бардейова,
не славлят гудаки побіду
нашого ні срібла, ні слова?..

Пішла тета по теркы
до близкого лісика.
Заблудила в потемках,
настрашылася дика.

...Але теркы принесла
в старых двох кошеликах,
жебы радіст воскресла
на вышытых ручниках.

Гнеска пришов-ем до теты, –
лежат они на цмонтарі
і ничего ём ся не хце:
навет літа, навет ярі.

Юж никого тета не ждуть:
ні Василя, ні Штефана.
Смутны доші лем сой идут.
Шарый съвіт, як шара фана.

Зложу пацір, кус постою,
пак засьвічу съвічку з пою
і о теті внит забуду,
хтозна, коли зас ту буду.

Ту веце
юж неє
Дунаю,
до моря
не плынут
кораблі...
По двараз,
по трираз
ту стают
на тоты
на самы
на граблі.

Сут млинъскы
камені
юж в раю
(сам Петро
обернат їх
съватый),
бо ту
веце нес
Дунаю, –
рекочеся
фрас волюватый.

До старой
помолюся липы
(пастушу
спімнянув-ем байку)
за души шугаїв,
за бачу,
што оддав отару
за файку.

Не буду вам
переповідав,
як уці
слезоньки фтерали.
Поклонюся липі
і піду –
за ліссы,
за рікы,
за скалы...

Я од буква зеленого
і од липы кучерявой

все до ваших сердец иду,
фурт до роли ярец мечу...

Цесарьовы дзвоняят коні
золотыма підківкамі,
а я дзвоню,
дзвоню,
дзвоню
золотыма гушелькамі.

Золотый рысік – для рысі,
жебы вершы писала
в своїм царстві зеленім –
не гырмоты метала
до Параскы і Грися,
до Олены і Ваня...
Наша красна земличка
най не плаче, як каня.
Лем пчольамі най грає,
шварным пташком най съпіват,
до погарів вітцівских
младе вино наливат.

Зміст

ВІВТАР БЕСКИДІВ

"Я, можливо, останній поет лемків..."	4
Моїм прадідам	4
Балада про розбійників	5
Тестамент	6
Антонич	7
"Князю білих хорватів..."	9
"...кінні і піші..."	10
"Втомились сиві жорна..."	10
"Коли сутеніє..."	11
"Я знаю: сплять в землі..."	11
"Туман поганського закляття..."	12
"Про хліб, що випікали з березового квіту..."	12
"На лісничівці щось страшило..."	13
"Хочете – вірте, а хочете – ні..."	14
"...З Дебречини ішов він..."	14
"Адам був лісничим..."	15
Підмайстром у Антонича	16
"...І повертається Антонич..."	17
"Посватали безсонну ніч..."	18
ПОСВЯЧЕННЯ ТАЛЕРГОФСЬКОГО	
ХРЕСТА . ФОТО	18
"Гори в короні сонця..."	18
"Вже завтра буде пізно..."	19
СПІВАЙ МЕНІ ПРО ДУНАЙ	20
"В тій зачарованій країні..."	21
БАЛАДА ПРО ЧУДОВИСЬКО	22
"Залишивши у тумані..."	22
"Де живе тепер та ворожка..."	22
ЗЕЛЬМАН	23
"Мов оживає тайна гір..."	24

МОТИВ	24
“Гоїли в горах роси...”	25
ТАТОВІ	25
“Як повінь, спогади про давнє...”	26
“А там долов, а там долов...”	27
“на хрестатому роздоріжжі думок...”	27
“Підстаркуватий Відень...”	29
“Два горнята із порцеляни...”	29
“...Завтра – Анни...”	30
КОЛО СТОЛІТНИХ ЛИП	30
НИКИФОР	31
“...В один час за Австрії людям не зле велося...”	32
“Сиділи у кнайпі довго...”	33
“Зронили пір’я пави...”	33
ГРАВЮРА ВАСИЛЯ МАДЗЕЛЯНА	
“А ТАМ ЮЖ ЛЯХИ...”	34
СКУЛЬПТУРА ОЛЕНИ МАНДИЧ	
“КАРПАТОРУСЬКА ПІСНЯ”	34
“...І покликав гордий рицар Костка...”	35
“Ти пишеш вірші...”	35
“Сусід Михайло Гуфрій...”	36
“Пані Теодозія...”	36
“...Розповідали старі люди...”	37
“Розтринькує вітер...”	38
МОЛИТВА ДО ЩІСАРЯ	38
“Конокради... Конокради...”	39
БАЛАДА ПРО МАЗЯРЯ.	40
“Стара ця коляда...”	41
“Ностальгія лемків...”	41
“Солодкий сон в Вітчизні милій...”	42
СКУЛЬПТУРА МИХАЙЛА ОРИСИКА	
“ЛЕМКО”	42
“Ведмедів у тих краях знайти було годі...”	43
“Вічний дух короля Піetrosi...”	43
“Кажуть, сам ціsar кляне...”	44
“Кесарів дар...”	44

"Вони ділять скарби на Церговій..."	45
"...Щодня ішов учитель до Кам'янки..."	46
"Був чай із сушеного листя..."	46
"Кочували по Балканах і Карпатах..."	47
"на кичері з Яничком..."	47
"била буря дичку..."	48
"За Угорськими горами..."	48
"Котяться хвилі життя..."	49
"Мороз ударив в горах..."	49
"Кущ тернини повідає..."	50
"Березовою мітлою..."	50
"Оповідати сни..."	51
"Залюбки..."	51
"То баба Анна так співає..."	51
ТЕ ВИНО ТОКАЙСЬКЕ	52
"Квіти розплющили очі..."	54
"Там, де Дунай, мов птах..."	54
"Вів армію Ягайлло..."	55
"Травень творив молитви..."	55
"Наши люди туди їздили..."	55
ІЗ ЦИКЛУ «ПОРИ РОКУ»	56
"Святі Косма і Дем'ян..."	57
"Щось у кряку сидить..."	58
"Я на тім коні..."	59
"Полум'яна квітка Хорса..."	59
"Ще вчора – збійники на Лемковині..."	60
"Сурми у ріг, жовніре..."	60
"Чорні очі..."	60
"Перед Пантократором постануть..."	61
ІЗ ЦИКЛУ «КВІТКА ХОРСА»	61
"...А в нашого господаря..."	63
"Будуть гості, Радогосте..."	64
"Ця гостя у теремі..."	64
"То не гроші, ті дукати..."	65
"Кого полюблять гори..."	65
"...І відчинив Ярило..."	65

"Тобі ми молимось, бджоло..."	66
"Був мій прадід..."	66
"Надінуть Бескиди..."	67
"Над тихим Дунаєм..."	67
"Чатує рись на Русь..."	68
"До темного лісу ішли на зорі..."	68
"Про хижу рись поведемо розмову..."	69
"Шлюбував Карпати Володимир..."	69
"Волів-"мадяриків" женуть..."	70
"Упилася хмелем Цергова-гора..."	70
"Радують очі..."	71
"На світанні соловейко..."	71
"Посіяла Пруссія просо..."	71
"З найдавнішим парохом Завадки..."	72
"Лемковину з лози..."	72
"Зашептаним зіллям..."	72
"Темні трунки босоркань..."	73
"Волоське право вбилося у пір'я..."	73
"Топтати ряст..."	74
"Порізала пальчик..."	74
"Котилися дині..."	75
"Дерева шумлять..."	76
"Там чати..."	76
"Над токайським темним..."	77
"Не тінь золота Візантії..."	77
"Над стокнижжям збіжжя..."	78
"Уклін Угорським горам..."	78
"Здається мені..."	78
"Така паша на Церговій..."	79
"Жупани, земани, бани..."	79
"З тонкого льону пам'яті ікона..."	80
"За Завадкою Риманівською..."	80
"Там грав Дунай на гуслях..."	81
"Куштує час олію з льону..."	81
"Я хотів би там померти..."	81
"Про оленя красного казка..."	82

СТАРЫ СЛОВА

"З оповідки дідовой..."	84
"На білім кони – Михав..."	84
"Параадуються вишні..."	85
"Плыне од рана..."	85
"Якы красны, лісе..."	85
"В моїм серці..."	85
"Лем осін приде..."	85
БЕСІДА	86
"Вітор дзвоном зачеберкат..."	86
"Тота любов – як чардаш..."	87
"Над гробом Параскы-теты..."	87
"В ті хыжы на припецку..."	88
"...І знов споминам свою матір..."	88
"На кущах опырньowych листочки зеленіют..."	89
"Бануєме за літом..."	89
"Цілый ден..."	89
"Як вітрик травку чеше..."	90
"Tot погар..."	90
"Як птах до гнізда..."	91
"Маленький пташку..."	91
"Фалям жыття..."	91
"Стары люде..."	92
ЗМІЙ-КОНІ	92
"Даколи приду до Дунаю..."	93
"Оповім вам, пані..."	94
"Ідут дні за днямі..."	95
"Златый перстен Златко ма..."	95
"В дідовых чудных байках..."	95
"Дідне иду до Відня..."	96
"Старой кучі праг..."	96
"Мотильові махам руком..."	97
"Кругорогых волів..."	97
"Яке твоє імено..."	97
"Чекали-зме піта довго..."	97

“В полуднє плаве...”	98
“Над потоком уці гучат...”	98
“Быв кермеш ос...”	98
“Писала ярь...”	98
“Вітор бавітся листкамі...”	99
“На дідових гусях грає...”	99
“На вранім конику...”	100
“О старых часах...”	100
“Букового орішкa...”	100
“Не горнец глиняный розбила...”	101
“Чом вітор...”	101
“Пішла тета по теркы...”	101
“Гнеска пришов-єм до теты...”	102
“Ту веце...”	102
“До старой...”	103
“Я од бука зеленого...”	103
“Золотый рысік – для рыси...”	104

Літературно-художнє видання

ВАРХОЛ Роман Степанович

КЕРМЕШ

Вибрані поезії про Лемківщину

Художнє оформлення – Марія ЯНКО

Комп’ютерне верстання – Олег ПАВЛІЧУК

Відповідальний за випуск – Олег ДУК

Підписано до друку 20.08.2014 р.

Формат 60x84/16. Друк офсетний. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 6,51. Зам. № 783/5-08.

Видавництво "СПОЛОМ"

79008, Україна, м. Львів, вул. Krakівська, 9

Тел./факс: (380-32) 297-55-47;

e-mail: spolom_lviv@ukr.net

Свідоцтво держреєстру: серія ДК, № 2038 від 02.02.2005 р.

Друк ФОП Гуменецький М. В.

81630, Львівська обл., Миколаївський р-н,

с. Гонятичі, вул. Польова, 10

Свідоцтво держреєстру: № 083613 від 18.08.2008 р.

Вархол, Роман Степанович.

КЕРМЕШ (Текст) : вибрані поезії / Р. С. Вархол ; (худ. оформлення Марія Янко). – Львів : СПОЛОМ, 2014.– 112 с. : іл.

ISBN 978-966-665-988-3

Історія та духовна культура мешканців Низького Бескиду оживають на сторінках книги члена Національної Спілки письменників України, лауреата кількох літературних премій, серце якого належить Лемківщині.

Для широкого кола читачів.

**ББК 84.5УКР
В 18**